

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 338.242

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.30-14>

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У СИСТЕМІ ОБЛІКУ

FEATURES OF VALUATION OF NON-CURRENT TANGIBLE ASSETS IN THE ACCOUNTING SYSTEM

Бондаренко О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Національний авіаційний університет

Труш І.В.

студентка,
Національний авіаційний університет

Bondarenko Olga

National Aviation University

Trush Iryna

National Aviation University

Необоротні активи підприємства, зокрема його основні засоби, є основою господарської діяльності підприємства, одним із ключових елементів процесу виробництва продукції, а отже, одним із найважливіших об'єктів обліку і звітності, що характеризує загальний майновий стан підприємства, його економічний потенціал та інвестиційну привабливість. Важливим елементом із методів бухгалтерського обліку є відображення його об'єктів у певному вимірнику, а саме оцінці. Процес оцінки – це невід'ємна основа методології в бухгалтерському обліку. Від надзвичайно важливий, адже від того, наскільки правильно вибраний спосіб оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, залежатимуть подальша достовірність фінансової звітності та обґрунтованість усіх управлінських рішень на підприємстві. Різні способи оцінки і, як наслідок, різні схеми бухгалтерського обліку можна застосувати тільки за наявності певних умов або обставин, причому методи оцінки здійснюють вплив на фінансовий стан підприємства, структуру балансу і фінансові результати його діяльності і відповідно на його облікову політику в цілому.

Ключові слова: оцінка, необоротні активи, необоротні матеріальні активи, первісна вартість, основні засоби, облік.

Необоротные активы предприятия, в частности его основные средства, являются основой хозяйственной деятельности предприятия, одним из ключевых элементов процесса производства продукции, следовательно, одним из важнейших объектов учета и отчетности, характеризующих общее имущественное состояние предприятия, его экономический потенциал и инвестиционную привлекательность. Важным элементом из методов бухгалтерского учета является отражение его объектов в определенном измерителе, а именно оценке. Процесс оценки – это неотъемлемая основа методологии в бухгалтерском учете. От того, насколько правильно выбран способ оценки объектов бухгалтерского учета, зависят достоверность финансовой отчетности и обоснованность управленческих решений на предприятии. Различные способы оценки и, как следствие, различные схемы бухгалтерского учета можно применить только при наличии определенных условий или обстоятельств, причем методы оценки оказывают влияние на финансовое состояние предприятия, структуру баланса и финансовые результаты его деятельности и, соответственно, на его учетную политику в целом.

Ключевые слова: оценка, необоротные активы, необоротные материальные активы, первичная стоимость, основные средства, учет.

The question of evaluation is there key in accounting and financial reporting. In this In this context, valuation acts as a component of the method of accounting, according to which is used to measure the value of its objects. Based on information about their condition, investors make decisions about investment. For effective irreversible management tangible assets necessary is the settlement of issues that relate to their accounting, depreciation and determining the value of objects. Irreversible the assets of the enterprise, in particular its fixed assets, are the basis economic activity of the enterprise, one of the key elements production process and, therefore, one of the most important objects accounting and reporting, which characterizes the general property status enterprises, its economic potential and investment attractiveness. One of the most important elements of the method accounting is a reflection of its objects in one measure – evaluation. The latter is used as a tool for sharing and accounting acts of purchase and sale in terms of commodity-money relations. Valuation is the basis of accounting methodology accounting. From how correctly the method is chosen valuation of accounting objects depends reliability of financial statements and validity management decisions at the enterprise. In the analysis of the regulatory framework with regulation of accounting, in particular non-current assets, it becomes obvious the great importance of evaluation in modern accounting system. However, the current one stage of development of accounting characterized by the presence, on the one hand, fundamentally new requirements for professionals in the field accounting, on the other – the presence contradictions between regulations. Evaluation is an integral part of the method accounting and is closely related to others its elements. Using a money meter, simultaneously or separately with natural and labor, it is possible to generalize economic processes, means and sources of the enterprise. The basis for accounting and evaluation of non-current assets are regulations and International Financial Reporting Standards and accounting.

Key words: valuation, non-current assets, non-current tangible assets, initial cost, fixed assets, accounting.

Постановка проблеми. Важливе місце та вагоме значення у бухгалтерському обліку господарюючого об'єкта, а також у всій системі бухгалтерського обліку займає переоцінка. Точність її виконання та проведення грає ключову роль у процесі порівнювання декількох господарюючих суб'єктів за різні періоди їхньої діяльності. Коли оцінка стабільна та довготривала, то за її допомоги можна порівняти баланси підприємств різних галузей за довгий період. Оцінка безпосередньо впливає на прийняття рішень управлінським персоналом. Вибір оцінки активів підприємства в обліку будь-якого господарюючого об'єкта є методологічною та надзвичайно важливою основою для визначення підходів та способів у подальшому обчисленні вартості об'єктів бухгалтерського обліку, своєю чергою, це означає, що оцінка безпосередньо впливає на зміст показників звітності об'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення та дослідження питання облікових аспектів оцінки основних засобів зробили такі вчені, як: П.Й. Атамас, К.В. Безверхий, А.А. Бєлоусов, М.І. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Л.В. Городянська, Шпак та багато інших [5; 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що вже було здійснено значну кількість досліджень із даного питання та різних його аспектів, проблема спрощення методики, порядок документування її результатів у регістрах обліку та інші питання залишаються не розкритими до кінця.

Постановка завдання. Дане питання хоча й розглядалося багатьма вченими, та все ж питання не досліджено досконало. На думку авторів, питання є актуальним і варте доопрацювання. Мета статті полягає у дослідженні процесу оцінки та переоцінки основних засобів на різних стадіях їхнього життєвого циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайно важливе місце у системі обліку та звітності має визначення правильної оцінки необоротних матеріальних активів. Уважаємо, що до основних етапів формування первісної вартості, а саме їх оцінки можна віднести:

- надходження активів;
- їх використання в операційному циклі;
- їх вибуття;
- складання фінансової звітності.

На нашу думку, для визначення реальної первісної вартості необоротних активів доцільно обґрунтувати категорію «оцінка».

За визначенням О.В. Адамика, оцінка в обліку має місце для трансформації фактів, виражених у натуральних показниках, в єдиний універсальний грошовий вимірник, який забезпечує трансформацію інформації про різномірні об'єкти у форму та зміст, які будуть зіставними [1]. Оцінка – невід'ємний фактор за досягнення цілої низки цілей (рис. 1).

Оцінкою необоротних матеріальних активів підприємства називають вираз їхньої вартості у грошовому еквіваленті. Її необхідно здійснювати, аби достовірно та точно визначити загальний обсяг активу, а також динаміку та структуру. Без оцінки неможливо визначити та розрахувати економічні показники діяльності господарюючого об'єкта за певний проміжок часу. Оцінку проводять для того, щоб установити ступінь зносу та планування витрат на оновлення, модернізацію і ремонт необоротних матеріальних активів.

Увесь процес проведення оцінки повинен бути достеменно точним та реальним. Викривлення цього процесу може призвести до некоректних розрахунків амортизаційних відрахувань, що в подальшому вплине на помилкове відтворення реальної суми витрат обігу і прибутку, а також рівня рентабельності діяльності підприємства, яке проводить оцінку.

Рис. 1. Цілі, за яких оцінка грає ключову роль

Джерело: розробка авторів

Слід зазначити, що підходи до оцінки можуть розглядатися за предметами (оцінка різних видів ресурсів), методами (початкова, співставна, відновна, оцінка заміщення, реалізаційна, рентна, експертна та умовна оцінки), а також за функціями (економічна, податкова, інвестиційна, кредитна, страхова, юридична, адміністративна, статистична, інформаційна).

Спираючись на довготривале функціонування і поступове спрацювання засобів праці, всього є декілька видів оцінки основних засобів. Важливо пам'ятати, що П(С)БО 7 пояснює визначення таких значень, як первісна вартість, справедлива вартість, залишкова вартість, відновлювальна вартість, вартість, яка амортизується, ліквідаційна вартість [2].

Показники ліквідаційної вартості та вартості, яка амортизується, є розрахунковими, бо їх призначення вимірюється, спираючись на приблизні розрахунки.

Використовуючи показники ліквідаційної вартості та вартості, яка амортизується, можна більш детально розрахувати конкретно ту вартість об'єкта, котра може віднеситися до витрат у період його використання даним підприємством.

Необхідно вирішити такі питання під час аналізу видів оцінки:

1) визначити, на який момент установлювати оцінку;

2) визначити, на якому рівні її проводити.

Момент оцінки може бути встановлений на момент придбання, на поточний момент і на майбутнє. Найважливіше значення несе оцінка на поточний момент, адже саме з її допомогою передбачають визначення вартості майна в період прийняття управлінських рішень та допомагає провести співставлення вартості об'єктів, які відображені в обліку. Майбутня оцінка має значення під час розроблення прогнозуючих розрахунків, визначення можливого прибутку й ефективності діяльності підприємства [1].

На нашу думку, не можуть викликати сумніву переваги обліку основних засобів підприємства за їх первісною вартістю на момент придбання, незважаючи на те що методи оцінювання за первісною вартістю об'єктів виключають можливість інфляційного та інших ризикових змін та впливів на вартість. Незважаючи на те що первісна вартість об'єкта постійно залишається сталою, на нашу думку, в умовах інфляції варто відобразити в обліку її наслідки, аби бухгалтерська звітність не викликала сумніву.

Треба відзначити, що на підставі ПСБО 19 склад витрат, що формують первісну вартість

об'єктів основних засобів, залежить від каналів їх надходження. Каналами надходження можуть бути:

- придбання;
- побудова чи виготовлення;
- отримання в обмін на інше майно (за договором обміну);
- внесок засновниками як вклад у статутний капітал;
- безоплатне одержання;
- виявлення необлікованих об'єктів основних засобів під час інвентаризації [4].

П(С)БО 7 «Основні засоби» не має пояснення терміна «справедлива вартість» [2]. Його значення можна знайти у П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств». Згідно з ним, справедлива вартість – це вартість, за якою можливо здійснити обмін активу чи оплату зобов'язань у результаті операцій між обізнаними, зацікавленими й незалежними сторонами.

На нашу думку, дане трактування поняття не досить коректне для практичного використання та потребує додаткових пояснень. У додатку до П(С)БО 19 конкретизовано порядок знаходження справедливої вартості для кожного об'єкта основних засобів [3].

Сьогодні використання первісної, відновлювальної та залишкової (балансової) оцінок у бухгалтерському обліку не суперечить установленню в певних випадках ринкової ціни певного об'єкта.

Методика визначення ринкової вартості ціни сьогодні чітко не встановлена. Саме через це її використання обмежене, адже немає бажаної кількості врегульованого законом підходу,

який допоможе визначити справедливу вартість основних засобів підприємства [6].

Ринкова ціна необхідна для того, аби ліквідну вартість підприємства, щоб у подальшому отримати змогу мати у власному розпорядженні всю інформацію про стан, який можна здобути, за умови якщо продати всі активи суб'єкта господарювання в даний час та коректно розраховувати реалізаційну вартість, оскільки собівартість в умовах ринку не може служити основою ціноутворення.

Важливо пам'ятати, що справедливою вартістю об'єкта основних засобів називають лише ту суму, за якою актив може бути обмінаний у разі здійснення угоди між компетентними, зацікавленими та незалежними сторонами. Переважно ринкова вартість – це справедлива вартість, але за умови тривалого збереження способу господарського використання відповідних об'єктів. Якщо неможливо отримати інформацію про ринкову вартість яких-небудь об'єктів через їх специфічний характер, то їх оцінюють згідно з відновлювальною вартістю, ураховуючи фактичний знос.

Висновки. Сьогодні велике значення та велику роль у діяльності суб'єктів господарювання відіграють основні засоби. Вони безпосередньо використовуються на кожному етапі виготовлення продукції чи послуг. Для підвищення управління та користування активами підприємства необхідно врегулювати питання, що стосуються їх облікового відображення. Ми вважаємо, що необхідно поліпшити нормативно-законодавчу базу та переглянути стандарти звітностей порівняно з міжнародними, переглянути поняття «залишкова вартість».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Адамик О.В. Інформаційна технологія автоматизованого вирішення задач обліку необоротних активів. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 29–31.
2. Адамик О.В. Інформаційна технологія зведеного обліку. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти* : збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29–30 березня 2018 р. Дніпро : НМетАУ, 2018. 747 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163. URL: [www/http://www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua) (дата звернення: 14.04.2021).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: [www/ http://www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua) (дата звернення: 14.04.2021).
5. Бондар М.І. Оцінка та оцінювання в бухгалтерському обліку. *Збірник наукових праць КНЕУ імені Вадима Гетьмана*. 2009. URL: <http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/4185/169-177.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 15.04.2021).
6. Городянська Л.Д. Проблемні питання оцінки основних засобів та інших необоротних матеріальних активів. *Вісник Луганського національного аграрного університету*. 2010. № 2. С. 16–23.

REFERENCES:

1. Adamik O.V. (2016) Informaciyna tehnologia avtomatizovanogo virishenia zadach obloky neoborotnih activiv [Information technology for automated solution of non-current assets accounting problems]. Ternopil. (in Ukrainian)
2. Adamik O.V. Informaciyna tehnologia zvedenogo obliky [Information technology of consolidated accounting]. *Modern problems of accounting, analysis, audit and taxation of economic entities: theoretical, practical and educa-*

tional aspects: Collection of scientific papers for the materials of the II All-Ukrainian scientific-practical conference (Ukraine, Dnipro, March 29–30, 2018), 747 p.

3. Regulation (standard) of accounting 19 "Association of Enterprises", approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine from 07.07.1999. № 163. Available at: <http://www.rada.gov.ua> (accessed 14 April 2021).

4. Regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets", approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine from 27.04.2000 № 92. Available at: <http://www.rada.gov.ua> (accessed 14 April 2021).

5. Bondar M.I. (2009) Assessment and evaluation in accounting. *Collection of scientific works of Vadym Hetman KNEN* (14.01.2009). Kyiv: KNEU. Available at: <http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/185/169-177.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed 15 April 2021).

6. Gorodyanska L.D. (2010) Problematic issues of valuation of fixed assets and other non-current tangible assets. *Bulletin of Luhansk National Agrarian University*, no. 2, pp. 16–23.